

Հատորիս մէջ կան ուրիշ յօդուածներ եւս՝ արժէքաւոր և շահեկան. զոր օրինակ Հայ Մշակոյթը և Սոցիալի Արուեստը՝ Լ. Մեսրոպ, Մայրենի Երաժշտութիւն՝ Վ. Սարգսեան, Մշակոյթը Խորհ. Հայաստանում՝ Ա. Խոնդկարեան, և այլն, որոնց իւրաքանչիւրը զատ զատ ներկայացնել փափաքելի էր. սակայն այսպսին ալ կը կարծենք թէ լիուլի կը բաւէ ցոյց տալու համար որ «Հայ Մշակոյթի Օր»ը բաւական հաւանութիւն հաւաքածոյ մը կը զնէ հայ բանասէրներու և ընթերցողներու գրասենտներուն վրայ միանգամայն:

Գիրքը տպուած է ընտիր թուղթի վրայ եւ զարդարուած է բազմաթիւ պատկերներով:

Ն. Վ. Պ.

«ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒՍՏ», Տարեգիրք, Գ. Տարի, 1933. Մ. և Մ. Պարսամբեան. 14. Rue Lafayette, Paris (10^e): երես 192, գին 1.50 souv.

Գաղութահայ կեանքի մէջ, որ նւթական և միջավայրի պայմանները աշխարհի դժուարութիւններու կը մասնեն զըրականութեան աշխատանքը, ան՝ այդ զըրականութիւնը, ապաստանած է, ջերմոյի մը զուրկութեամբ խնամքին պէտք ունեցող թանկագին ծաղիկներու պէս, օրաթերթերու և սակաւաթիւ պարբերականներու ծոցը. և իթէ ատեն ատեն բախտը կ'ունենանք հրատարակուած ցանցաւ հատորներու վայելքը ճաշակիլու, անոնք ալ դարձեալ կը պարտինք մեծ մասով այս պարբերական հրատարակութիւններու օժանդակութեան:

Այս հրատարակութիւններէն բացառութիւն կը կազմեն, նոր Տարիի առթով, մտաւորական արտադրութիւններու այն ընծայարկութիւնները, Տարեգիրք, Տարեցոյց, անուններով ծանօթ, որ, տարին անգամ մը, կուգան զրասեղաններու վրայ տեղ բռնել բազմազանակ ծաղիկներու փունջի մը կամ միրգերով լեցուն զարդամանի մը պէս:

Տարեկան այս ընծայարկութիւններու շարքին կը պատկանի Մ. և Մ. Պարսամբեաններու «Կեանք և Արուեստ» հատորը, որ իր Գ. Տարուան պատկերը կը զնէ մեր աչքերուն առջև:

Միջակ սիրուն հատոր մը, պատկերազարդ, մաքուր և խնամալ տպագրութեամբ, որ կ'երեւան, Գրականութիւն, Գեղարուեստ, Պատմութիւն, Բանասիրութիւն, Գիտութիւն, գլխաւոր բաժանումներու տակ զանազան գրուածներ, հին ու նոր կարգ մը զրոգներու մասնակցութեամբ:

Այս բաժանումներու մէջ ամենէն ճոխն է, ինչպէս պիտի սպասուէր, Գրականութեան մասը, որ կը կարգացունի զբաղան արժէք ներկայացնող համով հոտով էջեր, որոնցմէ կրնանք վեր առնել — ընտրութիւն մը ըրած ըլլալու սիրուն — ողբացեալ Ա. Արփիարեանի «Զուարթ գրականութիւնը» զրական ասուլիսի մը ձեւով. սրամիտ, հիւթեղ բացատրութիւններու և առողջ ու ուղղադատ մտածումներու յայտնաբերութեամբ զրուած, հայ գրական վերածնունդի մը ատեղծումին մարդարէական տեսիլքի մը սփոփանքով. «Վանքիս սիրականը» Կէորդ Արքեպս. Ասլանեանի ստորագրութեամբ, գիւղական առողջ նկարագրի թիփ մը, իր կուսական եռանդին ու անձնութեան մէջ պատկերացուած. «Մանացու Անցեալ» հեղինակ Փայլակ Սանասար, տարագրութեան սրտածմելի զրուագ մը, հոգեբանական խորունկ զննութիւններով և բացատրութիւններու կենդանի տաքութեամբ զրուած, որ կ'ծու արցունքներով կը պըղտորէ ամենէն յամառ և տոկուն աչքերը. «Սեղծագործութիւնը», Յակոբ Գոյումձեանի, արեւելեան բոցավառ երեակայութեամբ եւ աշուղներու կրակոտ բառերով ուրուաղծուած գեղեցկութեան տարփոտ պատկեր մը. Անայիսի «Տրապիզոնի Անթառամը» այս անունով ծանօթ վէպին գեղահիւս մէկ ուրուանկաւոր, հայ մօր գործով ըրոր ողբերկին զեղումներովը եւ կորովի ընդդիմութեամբ, ազեպաւոր ճակատագրին դէմ: Ա. Զօպանեանի մէկ անտութիւնը, «Գաղութահայ գրականութեան արժեքի մասին», իբրեւ հարազատ և կենդանի հայ գրականութիւն փաստուած և հիմնաւորուած:

Պատմութիւն — բանասիրութիւն բաժնին տակ Բրօֆ. Գ. Արուելեանէ «Կ. Եղեանցի անոռնական յիշատակի» պատմական-կենսագրական կտոր մը. և Լեւոն-Մեսրոպի «Պարսկական Ռեկոնստրուկտիւր» պատմագրական կուռ և լեցուն փորձ մը, արիական մտքի ստեղծագործութեան յող-

թանակի մասին այն ցեղերու քաղաքակրթութեան մէջ, որոնք Պարսկաստանը ճգմեցին իրենց տիրապետութեան տակ է— ժե. զարերու ընթացքին:

Մ. և Մ. Պարսմաններու Տարեգիրքը ասոնցմէ և ուրիշներէ զուրս մեզի կը ներկայացնէ գերման երկու հնախոյզ— բանասէրներ, Լեհման Հաուսթ և Տօքթ. Վալտեմա Բէլք, իրենց կատարած կտրելու աշխատանքներուն և զլետերուն մէջ, հայ երկրին և անոր նախահայկական պատմութեան մասին:

Ունի նաև գիտական մէկ երկու շահեկան յօդուածներ. Տօքթ. Լ. Կրիգորեանի «Խեներու Արուստը» և «Բժշկական ֆունկի» մը, Տօքթ. Ալլահվերտի որդիին:

Կարելի չէ անշուշտ քանի մը կարճ տողերու մէջ երեան բերել Մ. և Մ. Պարսմաններու հատորին ներքին արժէքը, իր բովանդակութեան և զանազանութեան մէջ. բայց իբրև տարտամ տպագրութիւն մը մեր կողմէն, իրաւունք կուտանք մեզի ըսելու որ խնամով կատարուած աշխատութիւն մըն է այն, նութիւնու զանազանութեամբ, արժէքաւոր խորքով և արուեստի գնահատելի արտայայտութեամբ. նոյն տուն կը մտածենք որ այս հատորը և իրեն նմանները շատ աւելի արժէք պիտի ըստանային գեղարուեստասէրներու աչքին, եթէ գաղութահայ գրականութիւնը կաշկանդուած չըլլար յաճախ գրականութենէ օտար մտահոգութիւններով և չգտնուէր հարկադրանքին տակ գոհացնելու քիչ մը ամէն ախորժակ, ամէն նկատում և դիրքագգածութիւն, սպասումը ապահովելու համար երեւան բերուած հրատարակութեան:

Եթէ ներուէր ինծի գիտողութիւն մը ևս ընել այս հատորի պատրաստութեան ու բովանդակութեան մասին, պիտի ըսէի որ արուեստը բաւական մեծ չափով կը ներկայանայ հոն, մինչ կեանքը, ապրուած կեանքը, գրեթէ բացակայ է: Անշուշտ գրականութիւն, թատրոն, գեղարուեստ և պատմութիւնն ու բանասիրութիւնն իսկ արուեստներ են, և իբր այն կեանքի տրտայայտութիւններ. բայց տպրուած կեանքը ունի նաև իր ուրիշ երևաններ, որոնք թէև արուեստի չափ հաճելի և հրապուրիչ չըլլան, բայց այլապէս օգտակար են կարգացող սերունդին և պիտի սպասուէին Տարեգիրքի մը պարունակին մէջ:

Գ. ՄԽԱԼԵԱՆ

ՀԱՐԻԻԲԱՆՆԵՒԼԻԿԱՆ ԱՄՍԱՑ ՅԱՆՆԵՐԻ ՐԱԲԱԿԱՆ ԱՆՍՏԱՆԻ Մ. ՍԵՐՈՐԳՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՆԵՐԿԵՆՈՑ, 1807—1932: Դրեց՝ Մարտիրոս Հանտեան: 1932, երես 338:

Կոկիկ և լեցուն հատոր մըն է այս, որ պատու կը բերէ հեղինակին, Բերայի թաղ. Խորհրդարանի ղեկանապետին, համբերութեան, հմտութեան, ձեռնհասութեան, բաղձակողմանի աշխատութեան և տաղտկալի ու տաժանքոտ պրպտումներուն:

125 տարիներու պատմութիւն մը Պոլսոյ ամէնէն բաղձամարդ, հարուստ և նշանաւոր թաղին, Բերայի. Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ հարկաբանահինգ ամեայ յոբելեանին առթիւ պատրաստուած:

Բերայի հայ գաղութին, իբր շահաւիղն ու ծաւալումը Ղալաթիոյ հնազոյն պատմական թաղին, հարկւրէ ուելի տարիներու կեանքի պատմութիւնը. կեանք մը, որ կուգայ պատկերացնել այդ նորահաստատ թաղին ազգային ու կրօնական ապրումը, իր կարելի մանրամասնութիւններուն մէջ, իր եկեղեցիներով, իր դպրոցներով, իր աղքատներու և հիւանդներու հոգածութիւններով (Աղքատախնամ, հիւանդանոց և դարմանատուն), իր ազգային իշխանութիւններու յաջորդական պատկերացումներով, իր աղէտքի ու տկարութեան օրերով և իր յաջող ու փայլուն շրջաններով: Եւ այս ամէնը՝ պատմական ստուգութեամբ ու ճշգրտումով, պատմական անձերու վաւերական նկարագիրներով և անոնց գործունէութեան հարազատ ու կենդանի ուրուագիծով:

Նոյն առան այս գաղութին պատմութիւնը կապելու և շղթայելու համար Պոլսական ազգային կեանքի համայնական պատկերին, կուտայ իրտրու յաջորդող պատրիարքներու կենսագրական գիծերն ու գործունէութիւնները, ուր կը խտանան պոլսական միւս թաղերու մէջ երեան եկած պատմական կարեւոր դէպքերն ու անցքերը և նշանակելի մեծագործութիւնները:

Իր այս բովանդակութեամբ Հանէսեանի այս հատորը կարեւոր պակաս մը կը լեցնէ մեր արդի և ժամանակակից պատմութեան արձանագրութեան մէջ, երբ նրկատի կ'ունենանք որ Պոլիսը, իր երբեմնի բաղձամարդ բնակչութեամբ, անոր ազգային ու մտաւորական գործունէութեամբ,